

**ศึกษาแนวทางการประกอบธุรกิจผลิตข้าวหอมมะลิเชิงพุทธของเกษตรกรในท้องที่
ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง**

**Study the Guidelines Engages in the Buddhist Business in Producing
Jasmine Rice of Farmers in Chomphu Sub-District,
Muang District, Lampang Province.**

ประสิทธิ์ เพ็ชรแสนงาม Prasit Petsan-ngam

พูนชัย ปันธิยะ Poonchai Punthiya

เทพประวิณ จันทร์แรง Thepprawin Chanraeng

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

prasithpethmcu2022@gmail.com

Haripunchai Review 07/07/2565

Haripunchai Review 30/10/2565

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของข้าวในพระพุทธศาสนา 2. ศึกษาปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการลงทุนในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 3. ศึกษาแนวทางการประกอบธุรกิจผลิตข้าวหอมมะลิเชิงพุทธของเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้าวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหมายถึงพืชที่เป็นมูลเหตุแห่งโภชนะ มี 2 ชนิด ได้แก่ บุพพินชาติ และอปรรณชาติ บุพพินชาติ คือ พืชที่กำเนิดเป็นข้าวทุกชนิด ได้แก่ ข้าวสาลี ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวละมาน ข้าวฟ่าง ลูกเดือยและหญ้ายากบัก ส่วนอปรรณชาติ คือ พืชผักที่บริโภคที่หลัง ได้แก่ ถั่วเขียว ถั่วราชมาศ และงา

2.ปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการลงทุนในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ปัญหาและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการลงทุนในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง คือ ปัญหาข้าวล้ม ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ ปัญหาราคาปุ๋ยแพง ปัญหาค่าจ้างรถไถมีราคาแพง ปัญหาข้าวติดเชื้อโรค ก่อให้เกิดปัจจัยที่มีผลกระทบดังนี้ ความเหมาะสมของดินสำหรับข้าวความอุดมสมบูรณ์ระบบน้ำชลประทาน ต้นทุนในการลงทุนปลูกข้าวหอมมะลิ และผลตอบแทนจากการลงทุนปลูกข้าวหอมมะลิ

3.แนวทางการประกอบธุรกิจผลิตข้าวหอมมะลิเชิงพุทธของเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง คือ 1.วิจิโร มองไกล 2.เศรษฐกิจพอเพียง การปลูกฝังจิตสำนึกให้ชาวนา รู้จักพึ่งพาตนเอง 3.ธรรมาภิบาล มาตรการด้านการบริหารจัดการและบทบาทภาครัฐ 4.ธุรกิจเพื่อสังคม มีแผนพัฒนาข้าวที่ยั่งยืนและมีเสถียรภาพ 5.กลยุทธ์สีขาว การบริหารจัดการพื้นที่เพาะปลูกข้าว ให้เหมาะสม และ 6.นิเวศวิทยาเชิงพุทธ การผลิตข้าวด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ : แนวทางการประกอบธุรกิจ; ข้าวหอมมะลิ; เชิงพุทธ

Abstract

This research article is of 3 objectives: 1) to study the history of rice in Buddhism, 2) to study the problems and factors having effected on producing jasmine rice of farmers in Chomphu Subdistrict, Mueang District, Lampang Province, and 3) to study the guidelines for the Buddhist running jasmine rice producing business of farmers in Chomphu Subdistrict, Mueang District, Lampang Province. This is qualitative research having operated by field study with In-depth interviews from 30 key informants and content analysis.

The findings are as follows:

1.Rice as appeared in Buddhist texts denoted the crops that are the source of nutrition which are of two kinds namely: Bupphañchāti implied all kinds of crops originated from rice such as wheat, rice, sticky rice, tares, sorghum, millet and grass. As for the Aparañchātit, it implies to vegetables having latter consumed at such as mung beans, soybeans, and sesame.

2.The problems and factors affecting the investment in producing jasmine rice of farmers in Chomphu Sub-District, Muang District, Lampang Province are that : the falling of rice, the low prices, the high fertilizer prices, the high cost of tractors expenditure, rice infectious rice, soil suitability, irrigation water system, the cost of growing jasmine rice and return on investment.

3.The guidelines for the Buddhist running jasmine rice producing business of farmers in Chomphu Subdistrict, Mueang District, Lampang Province are that 1) Vidhuro Foresight, 2) Sufficiency Economy a cultivating a conscience for farmers to know how to be self-reliant, 3) Good Governance, the management measures and government roles 4) Business for Society, a set of sustainable and stable rice development plan; 5) White Strategy, the appropriate management of rice paddy areas, and 6) Buddhist Ecology the producing rice with environmentally and friendly processes.

Keywords : Business guidelines; Jasmine rice; Buddhist way

บทนำ

สังคมไทยในอดีต เป็นสังคมการเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ระบบการผลิตเป็นแบบยังชีพ (Subsistence Farming) หรือแบบเลี้ยงตนเอง ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การทำประมง โดยเฉพาะการทำนาปลูกข้าว จะเป็นเพื่อการบริโภค พอกิน พอใช้ในครอบครัวแต่ละปี หากเหลือเก็บก็จะนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอื่นๆ ที่จำเป็น เช่น เสื้อผ้า ยารักษาโรค หรืออาหารประเภทอื่น ๆ เป็นต้น การปลูกข้าวหอมมะลินั้น ถือเป็นทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรชาวนาผู้ปลูกข้าว เพราะข้าวหอมมะลินับว่าเป็นข้าวที่มีคุณภาพของประเทศไทยมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับของลูกค้าทั่วโลก และสามารถส่งจำหน่ายออกไปยังต่างประเทศได้ทั่วโลก แต่ที่ผ่านมามีปัญหา คือ ราคาข้าวหอมมะลินิثرียที่เกษตรกรขายได้ไม่ต่างจากข้าวทั่วไปมากนัก จนทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจที่จะทำเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้การให้น้ำยังให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ประมาณ 370 กิโลกรัมต่อไร่ การปลูกข้าวไม่ได้ผลสม่าเสมอเพราะอาศัยน้ำฝน ทำให้ข้าวอินทรีย์ไม่ เพียงพอป้อนโรงสี ทำให้โรงสีทั่วไปไม่สนใจตลาดข้าวอินทรีย์ และโรงสีขนาดเล็กที่มีอยู่ไม่มี ประสิทธิภาพเพียงพอสีข้าวให้ได้คุณภาพ จึงทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความ

ต้องการของตลาด ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ยังไม่ใช่รู้จักแพร่หลาย เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ไปยังผู้บริโภคน้อย (สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, 2555 : 22)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พุทธศักราช 2556 - 2559 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของแผนยุทธศาสตร์ คือ การพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้า และการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในระดับภูมิภาคอาเซียน ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการเพิ่มปริมาณสินค้าเกษตรอินทรีย์ 5% ต่อปี เพิ่มมูลค่าสินค้า 10% ต่อปี และสร้างมาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับไม่น้อยกว่า 8 ชนิดสินค้า ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ (1) การบริหารจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม (2) การพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่อุปทาน (3) การสร้างความเข้มแข็งด้านการตลาดและมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทยและ (4) การบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ไทย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556 : 16)

“ข้าว” เมื่อมีการกล่าวถึงทุกคนจะรู้จักและเข้าใจว่าเป็นพืชชนิดหนึ่งที่เป็นอาหารหลัก แต่เมื่อได้พิจารณาถึงความหมายแล้ว จะพบว่ามีความหมายในส่วนข้าวหอมมะลินั้น มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว เป็นข้าวที่มีกลิ่นหอมและนุ่ม การหุงจะขึ้นน้ำได้ดี มีราคาสูงในตลาดโลก ปลูกมากในภาคอีสาน เป็นที่นิยมของผู้บริโภคโดยทั่วไป ในครั้งอดีตวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย มีการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อพื้นเมือง การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เทวดาอารักษ์ นับถือวิญญาณบรรพบุรุษ นับถือธรรมชาติ โดยเชื่อว่าข้าวเป็นสิ่งที่มิบุญคุณ มีจิตวิญญาณ มีพระแม่โพสพประจำอยู่ ข้าวเป็นอาหารสำหรับบริโภคเท่านั้น การทำนาปลูกข้าวเป็นวิถีสืบต่อกันมาแต่โบราณ พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ผูกพันเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสัจจะแห่งความจริงของธรรมชาติ ที่มีความเป็นอกาลิโก ไม่ประกอบด้วยกาล (อง.ทุก. (ไทย) 2/54/158) กล่าวคือ ให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติโดยไม่จำกัดเวลา ทั้งยังช่วยสร้างคนที่มีคุณภาพ มีจิตอันบริสุทธิ์ ปราศจากความเห็นแก่ตัว เรียบง่าย สมณะ (อง.ปญจก. (ไทย) 22/51/59) เพื่อให้เกษตรกรได้ดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ (ที.ม. (ไทย) 10/329/214,402/266) อันเป็นหลักธรรมแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบในการครองชีวิตให้บริบูรณ์ด้วยธรรม ตลอดจนหลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยชอบ (อง.ทสก. (ไทย) 3/117-118/375) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ บนแนวปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนทางสายกลาง และความไม่ประมาท (ม.ม. (ไทย) 2/82/80) คำนึงถึงความพอประมาณ และเป็นเครื่องช่วยฝึกฝน ขัดเกลาจิตใจให้เข้มแข็ง มีความเมตตาปราณี ให้อภัยและอ่อนอ่อนผ่อนตาม ความสันโดษ ความสมานสามัคคีโดยเฉพาะ ความกตัญญู กตเวทิตุบุคคล (อง.ติก. (ไทย) 2/115/261) สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อตนเอง ทั้งโดยตรงและโดย

อ้อม สังคมเกษตรกรรมไทยในอดีตนั้นมีหลักปฏิบัติและวิถีทางอยู่บนหลักธรรมชาติ ซึ่งตรงกับคำสอนของพระพุทธศาสนา อันเป็นหลักธรรมตามความจริงของธรรมชาติ

ในพื้นที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปางเป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในการปกครองของเทศบาลเขลางค์นคร ซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมด 195.49 ตร.กม. มีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งหมด 20,625 คน เป็นชาย 9,825 คน เป็นหญิง 10,800 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 5,884 ครัวเรือน มีพื้นที่ทำการเกษตร 18,320 ไร่ ประชากรโดยทั่วไปทำการเกษตรปลูกข้าวและพืชไร่อื่น ๆ เช่น ถั่ว กระเทียม และอื่น ๆ เป็นอาชีพหลัก ส่วนการปลูกข้าวนั้นประชาชนในพื้นที่นี้ได้ทำการปลูกข้าวมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย สืบสานกันมาตลอดร่วมร้อย ๆ ปี มาแล้ว เพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์มีความเหมาะสมในการทำไร่ พืชสวนทางการเกษตรได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีน้ำชลประทานไหลผ่านในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่เกษตรกรสามารถทำนาในแต่ละปีได้จำนวนสองครั้ง ปัจจุบันประชาชนหรือเกษตรกรชาติที่พึ่งพาการช่วยเหลือในเรื่องของการผลิตข้าว หรือการให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ประชาชนหรือเกษตรกรจึงต้องหันมาช่วยเหลือตนเอง (ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย, ตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง, (30 มีนาคม 2565).

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกษตรกรผู้ประกอบการผลิตข้าวหอมมะลิ พื้นที่ตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง สืบค้นประเด็นเกี่ยวกับความเป็นมาของข้าวในพระพุทธศาสนา ตลอดจนการศึกษาปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบในการผลิตข้าวหอมมะลิที่เป็นปัญหาต่อเกษตรกร วิเคราะห์แนวทางการประกอบการผลิตข้าวหอมมะลิในมิติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของข้าวในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการลงทุนในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการประกอบธุรกิจผลิตข้าวหอมมะลิเชิงพุทธของเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลแบบเจาะลึกในบางประเด็น การศึกษาภาคสนามโดยวิธีสัมภาษณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารเบื้องต้น โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากแหล่งข้อมูล ดังนี้ 1) ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 ตลอดจนคัมภีร์ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา 2) ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ตำราวิชาการ หนังสือ เอกสาร งานวิจัย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้าววิถีพุทธ

2. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ แกนนำชาวบ้านในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มเกษตรกรชาวนา ปราชญ์ชาวบ้าน เยาวชน ครู นักวิชาการ นักพัฒนาหรือตัวแทนข้าราชการในพื้นที่ ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกจากผู้มีประสบการณ์ในการประกอบธุรกิจข้าว มีความชำนาญในอาชีพเกษตรเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

3. การศึกษาภาคสนาม

การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายกลุ่ม (Group Interview) และเดี่ยวโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้าวเชิงพุทธ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง สมุดบันทึกและผู้ช่วยผู้สัมภาษณ์

4. การรวบรวมข้อมูล ในส่วนของภาคสนาม ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบบบันทึกการสัมภาษณ์ คือเอกสารที่สร้างขึ้นโดยยึดโครงสร้างตามวัตถุประสงค์งานวิจัยนี้ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม มีประเด็นสัมภาษณ์ ได้แก่ ความเป็นมาของข้าว ปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการลงทุนในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร การประกอบธุรกิจข้าว และแนวทางการประกอบธุรกิจข้าวหอมมะลิเชิงพุทธ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ซึ่งจะดำเนินการวิเคราะห์ ประเด็นต่างๆ ได้แก่ ภาพรวมวิถีชีวิตชุมชน ภาพรวมจุดแข็ง จุดอ่อนการประกอบธุรกิจข้าวเชิงพุทธ

6. การสรุปผลการวิจัย หลังจากศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วก็จะได้สรุปผลการวิจัยทั้งในส่วนของการเอกสารและผลการสัมภาษณ์ในประเด็นที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทำให้ได้ข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจข้าวเชิงพุทธ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยข้อที่ 1 ประวัติความเป็นมาของข้าวในพระพุทธศาสนา พบว่า ข้าวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหมายถึงพืชที่เป็นมูลเหตุแห่งโภชนะ มี 2 ชนิด ได้แก่ บุพพณชาติ คือ พืชที่กำเนิดเป็นข้าวทุกชนิด ได้แก่ ข้าวสาลี ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวละมาน ข้าวฟ่าง ลูกเดือยและหญ้ากับแก่ ส่วนอปณชาติ คือ พืชผักที่บริโภคที่หลัง ได้แก่ ถั่วเขียว ถั่วราชมาส งาม ข้าวมีความสำคัญต่อการบรรลุนิพพานของพระพุทธเจ้า ตลอดเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาโดยพระองค์ทรงกัณฑ์พระทนต์ด้วยพระทนต์ ทรงกลืนลมหายใจและทรงอดอาหาร พระองค์พบว่า การกระทำอย่างนี้ทำให้พระองค์มีพระวรกายซูบผอม พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าสิ่งที่ทำไม่ใช่วิถีทางแห่งการตรัสรู้จึงกลับมาเสวยพระกายาหารหยาบ คือ ข้าวและขนมกุมมาสทำให้พระองค์มีพลังกำลังที่จะบำเพ็ญเพียรต่อไป หลังจากนั้นนางสุชาดาได้นำข้าวมธุปายาสมาถวายทรงเสวยข้าวมธุปายาสแล้วพระองค์ก็ทรงบำเพ็ญเพียรจนบรรลุโพธิญาณในที่สุด พระองค์ทรงเสวยวิมุตติสุขจนถึงสัปดาห์ที่ 7 มีพ่อค้าสองพี่น้องได้นำข้าวตุงง้าวตุงก่อนมาถวายซึ่งเป็นพระกายาการมื่อแรกหลังการตรัสรู้ เมื่อพิจารณาประเด็นนี้จะเห็นได้ว่าหลังจากที่พระองค์กลับมาเสวยพระกายาหารหยาบทำให้พระองค์บำเพ็ญเพียรจนบรรลุนิพพานและถือว่าข้าวมธุปายาสเป็นอาหารมื่อสุดท้ายของการตรัสรู้ส่วนข้าวตุงง้าวตุงก่อนถือว่าเป็นอาหารมื่อแรกของพระพุทธองค์ก็ว่าได้

หลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จในอาชีพเกษตรกรที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยแบ่งเป็นชาวนากับอหิธิบาท 4 ชาวนากับหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555) และชาวนากับสัมมาอาชีวะ อาชีพชาวนาเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างยิ่ง เพราะการทำงานนั้นมีความลำบากกว่าอาชีพอื่น ๆ ฉะนั้น ชาวนาควรมีหลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จในอาชีพชาวนา เมื่อชาวนามุ่งงานทำเป็นหลักฐาน ตั้งใจทำงานย่อมมีโอกาสร่ำรวยได้ ต้องมีความขยัน ประกอบอาชีพสุจริต ดังธรรมแห่งความสำเร็จที่ใช้ในการทำงาน นอกจากนั้นหลักธรรมที่มีส่วนทำให้ชาวนาประสบความสำเร็จในด้านการบริโภค เช่น ชาวนากับความสันโดษ (สันตุฎฐี) เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรที่เป็นชาวนา คือ ความสันโดษ ชาวนากับความพอเพียง (มัตตัญญูตา) ความพอเพียงซึ่งเป็นรากฐานของระบบ

เศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งหลักกรรมโภชนมัตตัญญูตา ซึ่งเป็นหลักกรรมด้านการบริโภคข้าว คือเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร เพื่อให้ชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก

พิธีกรรมในการผลิตและการบริโภคได้ดังนี้ คือ พิธีกรรมเกี่ยวกับการผลิต อันได้แก่ การเตรียมเครื่องมือทำนา พิธีทำขวัญควาย พิธีทำขวัญนา พิธีทำบุญบ้านและหลังบ้าน การคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว พิธียกศาลเจ้านา พิธีจัดการกับข้าวปลูก พิธีแรกนา การเพาะกล้า พิธีปักตาแรก การดูแลรักษาต้นข้าว การแห่นางแมว พิธีรับท้องข้าว และในส่วนของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบริโภค อันได้แก่ การทำลานนวดข้าว พิธีลงแขกเกี่ยวข้าว พิธีรับขวัญข้าว การนวดข้าว การผัดข้าว การสีข้าว และตำข้าว เป็นต้น ทั้งนี้ ก็เพื่อความเป็นสิริมงคลในการที่จะผลิตข้าวในครั้งต่อไป และเพื่อการบริโภคเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ครอบครัวตลอดไป

ผลการวิจัยข้อที่ 2 ปัญหาและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการลงทุนในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ปัญหาในการผลิตข้าวหอมมะลิ มีดังนี้ 1) ปัญหาข้าวล้ม 2) ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ 3) ปัญหาราคาปุ๋ยแพง 4) ปัญหาค่าจ้างรถไถมีราคาแพง 5) ปัญหาข้าวติดเชื้อโรค ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการลงทุนในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร 1) ความเหมาะสมของดินสำหรับข้าว 2) ความอุดมสมบูรณ์ระบบน้ำชลประทาน 3) ต้นทุนในการลงทุนปลูกข้าวหอมมะลิ 4) ผลตอบแทนจากการลงทุนปลูกข้าวหอมมะลิ 5) ปัญหาด้านหนี้สิน 6) อุปทานไม่สมดุลกับอุปสงค์ขาดการวางแผนการผลิตและการตลาดที่ดี 7) ประสิทธิภาพการผลิตข้าวต่ำและต้นทุนการผลิตสูง 8) การแปรรูปและผลิตภัณฑ์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มได้ยังมีน้อย 9) ขาวนาและองค์กรชาวนายังไม่เข้มแข็งและขาดเอกภาพ ขาวนาและการรวมกลุ่มยังขาดความเข้มแข็ง 10) ปริมาณสต็อกข้าวของรัฐบาลมีจำนวนมาก 11) กลไกตลาดภายในประเทศยังไม่สมบูรณ์ 12) การซื้อขายข้าวในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยมีปริมาณน้อย ผู้ประกอบการค้าข้าวเข้ามาทำการซื้อขายข้าวในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีจำนวนและปริมาณน้อย

การวิเคราะห์ศักยภาพในเชิงพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิ ดังนี้ 1) จุดแข็ง ทนแล้งได้ดี ในกรณีพื้นที่ที่มีฝนตกน้อย และเป็นนาดอน ทนต่อดินเค็มในระดับไม่รุนแรงมากนัก ทนต่อดินเปรี้ยวที่ระดับเล็กน้อยไม่รุนแรงมากนัก คุณภาพดีมีกลิ่นหอมลักษณะกายภาพและภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมของพื้นที่มีศักยภาพเหมาะสมแก่การผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีได้ 2) จุดอ่อน ผลผลิตค่อนข้างต่ำ ปลูกในดินอุดมสมบูรณ์สูง ดินอ่อนจะล้มง่ายไม่เหมาะสมในพื้นที่อุดมสมบูรณ์และลุ่มต่ำ 3) โอกาส ราคาข้าวจะถูกกำหนดจากปริมาณความต้องการและปริมาณข้าวในตลาดโลกจากข้อตกลงทางการค้าภายใต้

WTO ไทยมีโอกาสที่ส่งออกข้าวเข้าไปตลาดโลกได้มากขึ้น 4) ข้อจำกัด พันธุ์ข้าวที่แนะนำให้เกษตรกรปลูกยังไม่สามารถครอบคลุมพื้นที่การปลูกได้อย่างเหมาะสมทั่วถึง ผลผลิตต่อไร่ของข้าวหอมมะลียู่ในระดับต่ำ และการเพิ่มผลผลิตทำได้ยากเนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ปลูกไม่สามารถควบคุมน้ำได้ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม (Good Agriculture Practice : GAP) ยังไม่มีรายละเอียดมากพอที่จะใช้แนะนำเฉพาะพื้นที่ หรือชนิดพันธุ์อย่างชัดเจน ต้องมีการวิจัยพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ข้าวหอมมะลิเป็นที่ต้องการของตลาด มักจะเกิดการปลอมปนข้าวชนิดอื่นทั้งขายภายในประเทศและส่งออก จะส่งผลต่อคุณภาพและมาตรฐานของข้าวหอมมะลิได้

ผลการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการประกอบธุรกิจผลิตข้าวหอมมะลิเชิงพุทธของเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่ายุทธศาสตร์ข้าวของประเทศในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว ประกอบไปด้วย 1. การดำเนินธุรกิจที่กำหนดพื้นฐานการบริหารองค์กรแบบองค์รวม 2. การบริหารงานบุคคล การจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบในเรื่องข้าวแบบครบวงจร 3. การตลาดภาครัฐ ควรผลักดันให้มีการใช้มาตรฐานการซื้อขายข้าวเปลือก 4. การขาย การทำความเข้าใจระบบตลาดท้องถิ่น เพื่อให้เห็นสภาพแวดล้อมการตลาดที่ใกล้ชิดเกษตรกร 5. การปฏิบัติการ การส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันเกษตรกรที่มีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวต่าง 6. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ การสร้างค่านิยมการบริโภคข้าว ธรรมชาติ ปลูกฝัง สร้างค่านิยมการบริโภคข้าวไทย แนวทางการประกอบธุรกิจผลิตข้าวหอมมะลิเชิงพุทธมีดังนี้

1. วิรุโรร มงคล เกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง นำหลักการทางพระพุทธศาสนามาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต คือ มีปัญญามองการณ์ไกล เช่น ถ้าเป็นชาวนาจะรู้จักการลดต้นทุน การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพมาปลูก ต้องสามารถวางแผนการเพาะปลูกได้ ส่วนภาครัฐมีมาตรการด้านการผลิต โดยเพิ่มระบบชลประทานและเครือข่าย เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำและระบบน้ำในระดับไร่นาให้มีพื้นที่การผลิตที่มีศักยภาพในการผลิต ส่งเสริมพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิตข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษ เน้นการใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยพืชสด

2. เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้นำหลักความพอเพียงมาใช้ ปลูกข้าวไว้กินเหลือก็ขาย ส่วนภาครัฐได้มีการยกระดับคุณภาพและการเพิ่มมูลค่าข้าว โดยเร่งรัดส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพสูงเร่งรัดส่งเสริมให้ชาวนาปลูกข้าวที่ให้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูง การสร้างความเข้มแข็งแก่ชาวนาและองค์กรชาวนา โดยมีแนวทางดำเนินการปลูกฝัง

จิตสำนึกให้ชาวนารู้จักพึ่งพาตนเอง พึ่งพาซึ่งกันและกัน พร้อมด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง

3. ธรรมชาติเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีความโปร่งใสในการทำงานไม่ว่างานส่วนตัว ส่วนรวม และในส่วนภาครัฐได้วางมาตรการด้านการบริหารจัดการและบทบาทภาครัฐ มีขีดเขยรายได้เกษตรกรเพิ่มเติมช่วงเกษตรกรจำหน่ายข้าวได้ในราคาต่ำ สร้างความเป็นธรรมในระบบการค้าข้าว

4. ธุรกิจเพื่อสังคม เกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีแผนพัฒนาข้าวที่ยั่งยืนและมีเสถียรภาพ จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจปลูกข้าวในพื้นที่ตำบลชมพู จัดตั้งกาดนอกร้างเป็นจุดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรให้กับชาวนา ในส่วนภาครัฐได้จัดตั้งสถาบันพัฒนาการพาณิชย์ข้าว เพื่อเป็นสถาบันพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและให้บริการด้านการตลาดข้าวแบบเบ็ดเสร็จ สร้างนวัตกรรมข้าว การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการด้านโลจิสติกส์ การพัฒนาศักยภาพระบบการค้าข้าว การดำเนินธุรกิจที่กำหนดพื้นฐานการบริหารองค์กรแบบองค์รวม 1 การบริหารงานบุคคล 2 การตลาด 3 การขาย 4 การปฏิบัติการ 5 การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ เป็นหลักแห่งการวางแผนการทำงาน

5. กลยุทธ์สีขาว เกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้ร่วมกันวางแผนงาน แผนเงิน แผนบริหารคนในกลุ่มวิสาหกิจปลูกข้าวในพื้นที่ตำบลชมพู วางระบบงานให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง ส่วนภาครัฐได้วางยุทธศาสตร์ข้าวไทย การบริหารจัดการพื้นที่เพาะปลูกข้าวและปริมาณผลผลิตข้าวทั้งประเทศให้เหมาะสม ส่งเสริม สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว การยกระดับคุณภาพ การเพิ่มมูลค่าของสินค้าข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว ส่งเสริม สนับสนุนให้ชาวนาและองค์กรชาวนามีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเอง ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันข้าวไทยในตลาดโลก

6. นิเวศวิทยาเชิงพุทธ เกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีจิตสำนึกในการรักษาสีวาล้อม มีการผลิตข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษ เน้นการใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยพืชสดที่ได้จากธรรมชาติ ส่วนภาครัฐได้วางระบบการเร่งรัดการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวให้เพียงพอทั่วถึง ทันฤดูกาลเพาะปลูก จัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเพิ่มเติม เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหัวเชื้อที่มีคุณภาพดี การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตข้าว และปรับเปลี่ยนกรรมวิธีการผลิตข้าวมาเป็นแบบประณีต และใช้เทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ชาวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แก่ บุพพณชาติ คือ พืชที่กำเนิดเป็นข้าวทุกชนิด และอปรณชาติ คือ พืชผักที่บริโภคที่หลัง ข้าวยังมีความสำคัญต่อการบรรลุนิพพานของพระพุทธเจ้า การอดอาหารและกลับมาเสวยพระกายาหารหยาบ คือ ข้าวและขนมกุมมาสทำให้พระองค์มีพลังกำลังที่จะบำเพ็ญเพียรจนบรรลุนิพพาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพูนชัย ปันธิยะ ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ชุมชนเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมข้าวเชิงพุทธ” จากการศึกษาพบว่า การทำขวัญข้าวมีความเชื่อว่าจะทำให้กินดีอยู่ดี จึงทำให้ชุมชนตำบลชีเหล็ก มีความเชื่อในบุญคุณของแม่โพสพและคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่รุ่น ปู่ยา ตายาย การทำงานแบบมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชนบ้านต้นขามนั้น เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรม และเพื่อเป็นฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมข้าวให้คงอยู่และแพร่หลายสืบไป สำหรับการถ่ายทอดพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน และมีส่วนช่วยประกอบพิธีตามหน้าที่ที่ตนเองปฏิบัติได้ ในการประกอบพิธีทำให้เกิดความสามัคคี และในปัจจุบันนี้ช่องทางการสื่อสาร สื่อและเทคโนโลยีมีความทันสมัย ควรที่จะมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้การสืบสาน การถ่ายทอดและเรียนรู้พิธีการทำข้าวของตำบลชีเหล็กได้รับรู้อย่างแพร่หลาย

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ปัญหาและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการลงทุนในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร คือ ปัญหาจากข้าวล้ม ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ ปัญหาหาค่าปุ๋ยแพง ปัญหาค่าจ้างรถไถมีราคาแพง ปัญหาข้าวติดเชื้อโรค สอดคล้องกับงานวิจัยของเจษฎา แสงจันทร์และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพการตลาดธุรกิจโรงสีข้าวหอมมะลินทรีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยภายใต้สถานการณ์การตลาดเสรี” จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยมีอายุประมาณ 41– 50 ปี การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี สถานภาพในกิจการของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเจ้าของ กิจการ/บุคคลในครอบครัว มีปัญหาด้านผลิตภัณธ์ ปัญหาด้านราคา ปัญหาด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และปัญหาด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาด้านนโยบายบริการของรัฐ อยู่ในระดับมากที่สุด มีความต้องการความช่วยเหลือด้านราคาในระดับมากที่สุด ส่วนความต้องการความช่วยเหลือด้านการเตรียมความพร้อมในด้านการตลาด ด้านผลิตภัณธ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านนโยบาย บริการของรัฐอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการประกอบธุรกิจผลิตข้าวหอมมะลิเชิงพุทธของเกษตรกรในท้องที่ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง คือ เกษตรกรต้องรู้จักมองกาลไกล มีความพอเพียงพึ่งพาตนเอง มีชื่อเสียงต่อตนเอง มีหลักการในการทำงาน และรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นมิตรแท้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระพัฒนพิสุทธิ อินทวิโร (วงเวียน) ได้ศึกษา “การทำนาข้าวอินทรีย์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนชาวนา จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การทำนาอินทรีย์เป็นลักษณะการทำเกษตรอินทรีย์โดยทั่วไป ซึ่งเป็นการปฏิเสธการใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิดเป็นต้นว่า ปุ๋ยเคมี สารสังเคราะห์ สารกำจัดวัชพืช สารกำจัดโรคกำจัดแมลงและศัตรูศัตรูข้าวที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพการทำนาอินทรีย์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตภาคเกษตรกรรม โดยการนำหลักการวิธีการต่างๆ ที่พระองค์ทรงให้แนวทางไว้มาปรับใช้ให้เข้ากับสังคมเกษตรที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมสังคมศาสนาเป็นต้นทุนเดิมอยู่แล้วทำให้เกษตรกรสามารถเข้าใจและรู้ถึงปัญหาการทำนาแบบเคมี รวมถึงการเข้าใจถึงการอยู่รวมกันกับธรรมชาติในแบบที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันการทำนาอินทรีย์แบบอินทรีย์จริงๆ นั้น ในเขตภาคกลางจะทำได้ยากมากเพราะว่าการทำนาอินทรีย์แท้ๆ ต้องใช้ทุนสูงในระยะแรก ในเขตพื้นที่ในเขตภาคกลางส่วนใหญ่แล้วทำนาเคมีเกือบทั้งหมดการทำนาอินทรีย์จำเป็นต้องมีสิ่งป้องกันสารเคมีเข้ามาในไร่นาหรือแม้แต่ตัวเองก็ต้องมีบ่อพักน้ำเพราะน้ำที่ใช้เป็นน้ำชลประทานที่ส่งผ่านไร่นาของชาวนามาต่อกันก็ย่อมมีสารเคมีเจือปนเพราะฉะนั้นการทำนาอินทรีย์แบบอินทรีย์จริงๆ ก็ไม่ถึง 100 เปอร์เซ็นต์ เพียงแต่ว่าเป็นการทำนาอินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมีเท่านั้นเอง ซึ่งสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ก็ถือว่ายังไม่ใช่อินทรีย์แท้

องค์ความรู้

ข้าวเป็นพืชประเภทหญ้าที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์มาก ทุกวันนี้คนไทยเฉลี่ยประมาณ 3,000 ล้านคน บริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ความสำคัญของข้าวในวิถีชีวิตของคนไทยนั้นผูกพันกันมานานนับแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ในพระพุทธศาสนาข้าวมีวิวัฒนาการตั้งแต่การเกิดจวนดิน สีและกลิ่นคล้ายเนยใส เมื่อกินแล้วทำให้ผิวหยาบ และสุดท้ายก็เกิดข้าวสาลีขึ้นเป็นชนิดแรกของโลก การให้ข้าวเป็นทานนั้นมีอานิสงส์หลายประการ สรุปเป็นองค์ความรู้ PRASIT MODEL ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่าการดำเนินธุรกิจที่กำหนดพื้นฐานการบริหารองค์กรแบบองค์รวม 1 การบริหารงานบุคคล 2 การตลาด 3 การขาย 4 การปฏิบัติการ 5 การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ เป็นหลักแห่งการวางแผนการทำงาน (P=Plan) ข้าวที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (R=Rice) การดำเนินธุรกิจที่กำหนดพื้นฐานการบริหารองค์กรแบบองค์รวม หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับข้าวในพระพุทธศาสนา (1) อธิปไตย (2) ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ (3) สัมมาอาชีวะ (4) ขรวาสธรรม 4 (5) ความสันโดษ (สันตุฎฐี) (6) ความพอเพียง (มัตตัญญูตา) (S=Sufficiency Economy) แนว

ทางการประกอบธุรกิจผลิตข้าวหอมมะลิเชิงพุทธ 1 วิธโร มองไกล 2 เศรษฐกิจพอเพียง 3 ธรรม มาภิบาล 4 ธุรกิจเพื่อสังคม 5 กลยุทธ์สีขาว 6 นิเวศวิทยาเชิงพุทธ ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ข้าวออร์แกนิก และผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน (I=Innovation) หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ส่งเสริมการประกอบธุรกิจข้าว/กาดนอกตั้งเกษตรอินทรีย์ จังหวัดลำปาง (T=Technically) สรุปเป็นโมเดล คือ P=Plan, R=Rice) A=Action, S=Sufficiency Economy, I=Innovation, T=Technically PRASIT MODEL ดังนั้น การวางแผนการผลิตรวมทั้งเกษตรกรศึกษาการปลูกข้าวโดยใช้แนวคิดทฤษฎีตามรอยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1. การอนุรักษ์ฟื้นฟูพิธีกรรมเกี่ยวกับพิธีกรรมข้าว ควรมีบุคคลผู้มีความรู้ด้านการประกอบพิธีกรรมคอยอบรมส่งเสริมให้บุคคลรุ่นหลังรู้ถึงคุณค่าความสำคัญของการประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่นสืบไป 2. องค์การภาครัฐที่ทำหน้าที่อนุรักษ์อาชีพชาวนา ควรที่จะมีการอนุรักษ์พิธีกรรมต่าง ๆ ในการทำนาเอาไว้ด้วย เพื่อให้อยู่กับอาชีพชาวนาและเป็นเครื่องแสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้สืบทอดมาถึงรุ่นลูกหลานให้คงอยู่ตลอดไป 3. ควรศึกษาแนวทางในการเพิ่มผลผลิตข้าวต่อไร่ให้สูงขึ้น และศึกษาแนวทางในการลดต้นทุนในการปลูกข้าว ซึ่งจะทำให้มีกำไรสุทธิเพิ่มมากขึ้น และ 4. ควรศึกษาพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวของชาวพุทธในแต่ละภาคอย่างละเอียด หรือเปรียบเทียบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวในแต่ละภาคซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งด้านศิลปวัฒนธรรมและบริบทชุมชน

References

- กษมา พานแก้ว. (2551). “การพึ่งตนเองของสมาชิกสถาบันเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- กลุ่มปฏิบัติการท้องถิ่นไร้พรมแดน. (2558). ข้อเสนอการการแก้ไขปัญหานี้สินชาวนาทั้งระบบ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.landactionthai.org/land/index.php/content/466-570701-famer.html>
- ชนวน รัตนวราหะ. (2550). เกษตรอินทรีย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

เจษฎา แสงจันทร์และคณะ, (2559), แนวทางการพัฒนาศักยภาพการตลาดธุรกิจโรงสีข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยภายใต้สถานการณ์การตลาดเสรี
หลักสูตรบริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย พ.ศ. 2539*. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2563), ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ในพระราชดำริ. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพัฒนพิสุทธิ์ อินทวิโร (วงเวียน), (2557) .การทำนาข้าวอินทรีย์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง ของโรงเรียน ชาวนา จังหวัดสุพรรณบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พูนชัย ปันธิยะ. (2560). กระบวนการเรียนรู้ชุมชนเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมข้าวเชิงพุทธ.
รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย. ตำบลชมพู อ.เมืองลำปาง จ. ลำปาง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http :
//lampang.kapook.com/เมืองลำปาง/ชมพู](http://lampang.kapook.com/เมืองลำปาง/ชมพู) (30 มีนาคม 2565).

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, (2556). *ธุรกิจการส่งออกข้าวไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุรชัย
การพิมพ์.

สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. (2555). *กลยุทธ์การส่งออกข้าว*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิจิตร
ศิลป์ จำกัด.